

Nr 85.

Godkänd av första kammaren den 13 december 1939.

Godkänd av andra kammaren den 13 december 1939.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en anläggning för torvbrikettillverkning.

(Första särskilda utskottets utlåtande nr 59.)

TILL KONUNGEN.

I en den 10 november 1939 dagtecknad proposition, nr 71, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Teckning av aktier i Aktiebolaget Svensk Torvförädling m. m. å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 under kapitalbudgeten, fonden för statens aktier, anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Möjligheterna att tillvarata de stora bränsletillgångar, som inrymmas i landets torvmossar, ha redan långt tidigare varit föremål för statsmakternas intresse. Ej endast genom upplysningsverksamhet från statens torvingenjörer utan också genom en omfattande långivning sökte staten särskilt under världskrigsåren främja såväl torvströ- som brännortvillverkningen. Under intryck också av världskrigsårens högt uppdrivna kolpris — med noteringar för engelska stenkol på över 200 kronor per ton — investerades i torvindustrien ett kapital av mellan 20 och 30 miljoner kronor. På denna blomstringsperiod gjorde emellertid den efterföljande depressionen ett hastigt och för de nystartade brännortvfabrikerna synnerligen ödeläggande slut, varav ej heller staten undgick att få taga följderna i form av kapitalförluster på lämnade torvlån. En av statens järnvägar enligt beslut av 1916 års riksdag anlagd torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse intill Vislanda visade sig även den förlustbringande och måste nedläggas. I ett den 9 februari 1927 avgivet utlåtande ansåg sig kommerskollegium böra uttala det omdömet, att de mångfaldiga försöken att förädla torven till ett högvärdigt och föga skrymmande bränsle, vilka sedan länge pågått, ej ännu lett till ekonomiskt förmånliga resultat samt att även arbetena på att utvinna andra produkter av torven fortfarande befunne sig på experiment- och försöksstadierna.

Mot bakgrunden av dessa erfarenheter måste tvekan hysas mot förevarande förslag, som innebär investering av inemot 5 miljoner kronor i ett nytt torvindustriföretag. Särskilt i betraktande av företagets karaktär av en för-

söksverksamhet vore det önskvärt, att detta kunde startas i en mindre kapitalkrävande skala.

Att finna en lönande användning för landets torvmossar är dock alltså ett nationellt problem, som kan motivera en ytterligare statlig insats och vissa ytterligare statliga uppoffringar.

Metoderna för torvens bearbetning ha också efterhand utvecklats, och praktiska erfarenheter från allra sista tiden föreligga bland annat från Danmark och Estland. Medan man tidigare räknade med att ett ton brännertorv motsvarade ett halvt ton stenkol anses ett ton torvbriketter av den kvalitet, om vars tillverkning nu är fråga, ha samma bränslevärde som cirka $\frac{2}{3}$ ton kol. Framställningskostnaden för $1\frac{1}{2}$ ton briketter — i bränslevärde motsvarande cirka 1 ton stenkol — kan beräknas till 25 kronor. Häremot må ställas svenska stenkolsnoteringar med 20—25 kronor under augusti och 35—45 kronor per ton i november 1939.

I nuvarande avspärrningsläge måste utsikterna för den här planlagda torvbriketttillverkningen på den staten tillhöriga, redan tidigare delvis utdikade Store Mosse i Skåne åtminstone rent kalkylatoriskt framträda som rätt gynnsamma. Enligt ingenjörsvetenskapsakademiens uttalanden bör anläggningen planeras i full fabrikksskala för en tillverkning motsvarande cirka 50,000 ton briketter per år, vilket enligt utländska erfarenheter synes vara en lämplig ekonomisk enhet.

Mot dessa omdömen, vilka bekräftats av upplysningar, som av riksdagens vederbörande utskott inhämtats, har riksdagen ej ansett sig böra förutsätta någon begränsning av företaget. Att märka är att ritningar redan föreligga färdiga för en tillverkning av nyss angiven storlek, medan utarbetningen av ritningar för en fabrik med en mera begränsad produktion uppges komma att fördröja igångsättningen inemot ett år. Att till en början låta tillverkningen omfatta allenast torvpulver — något som kräver en betydligt mindre dyrbar maskinanskaffning — är enligt uppgift ej heller lämpligt. Torvpulvret är visserligen att betrakta som ett rätt gott industribränsle, men det är skrymmande och kan ej med ekonomisk fördel transporteras några längre avstånd. Svårigheter föreligga därför för dess avsättning. Möjligheterna att särskilt inom Skåne kunna sälja den mera förädlade men en större maskinutrustning krävande brikettprodukten anges däremot vara goda. Tillverkningens framförande till detta stadium erfordras också för de planerade försöken att ur landets torvmossar utvinna ett speciellt för flygmotorer lämpligt bränsle. Särskilt i utlandet har denna fråga tillmätts intresse. Men även inom vårt land ha framförts tekniska uppslag, som förtjäna beaktas samt eventuellt också praktiskt undersökas.

Från dessa utgångspunkter har riksdagen ej velat motsätta sig att det begärda anslaget, 5,000,000 kronor, nu beviljas. Härigenom skulle det bli möjligt att igångsätta fabrikationen i så god tid att briketter skulle kunna levereras redan till bränslesäsongen 1940/41. Enligt riksdagens mening böra emellertid de utarbetade planerna alltså betraktas som preliminära och i behov av ytterligare omprövning. Detta gäller ej minst med hänsyn till de

svårigheter, som eventuellt kunna under nuvarande krisförhållanden uppkomma för att genomföra den till uppemot 3,000,000 kronor kalkylerade fabriks- och maskinanläggningen. I anslutning till departementschefens uttalande vill riksdagen till sist framhålla, att överhuvud ej större del av anslaget tages i användning än som är nödvändigt med tagen hänsyn till bästa ekonomiska betingelser för den framtida fabrikationen.

Med åberopande av vad sålunda anförts får riksdagen anmäla, att riksdagen till *Teckning av aktier i Aktiebolaget Svensk Torvförädling m. m.* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1939/40 såsom kapitalinvestering i fonden för statens aktier anvisat ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

Stockholm den 13 december 1939.

Med undersåtlig vördnad.